

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Bixente Manterola Zabala

*Hondarribia,
Gipuzkoa
(1934)*

Aurkibidea

Biografia

Jaitzubia auzoko Txakola baserrian jaioa. Aita bertakoa zuen, eta ama gertuko baserri batekoa, baina Irungo partekoa, Jaizkibel erreka bestaldekoa. Bi senide ziren. Txakolako eskolan ibili zen, eta Hondarribiara joaten zen doktrina ikastera. Baserriko lanetan ibili zen mutikotatik, eta baita baso lanetan ere. 29 urterekin aduanan hasi zen lanean, karga-deskargan, eta erretiroa hartu artean egon zen han. Irundar batekin ezkondu zen, etxera. Ehiza zalea da.

Zintak

HON-018

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Etxeberria, Idoia
- **Data:** 2011-06-14
- **Iraupena:** 64 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxeberria, Eider

HON-019

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Etxeberria, Idoia
- **Data:** 2011-06-14
- **Iraupena:** 32 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

Pasarteak

1. Eskolako oroitzapenak

- **Erref:** HON-018/004
- **Iraupena:** 0:02:24. **Hasi:** 00:11:54. **Bukatu:** 00:14:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

<p>Txakolako eskola nolakoa zen azaltzen du. Cara al Sol abestera behartzen zituzten eskolan. Garai hartan ez zekiten erdaraz, baina moldatzen ziren. Flora izan zuen maistra. Neskek eta mutilek elkarrekin ikasten zuten. Eskolan oinarritzko gauzak ikasi zituzten.</p>

Transkripzioa

- Ta Txakolako eskola nolakua zen?

-Uf, pues, holakoxekua, nola esango nizuke, lau teillatutea hola muttur bat lau teillatu o bi muttur, bi kaidakin holako... ta aurretik honen postorea alde leiyuak-eta (a! eskuak ez da posible ibilli? Ez? Ez) hola, honen postorea hola leiyuak eta komei, bai, ta eskolan, hor ibiltzen giñen gu, hor kantatzen genun Cara al Sol. Etortzen zen maistra kastillana bat. Ez zuen lajatzten euskaraz mintzatzen, garai hortan. Ta denak kantatu behar izaten genun bandera española jarri, zerian, atian, ta Cara al Sol. Bai.

-Ta zuek erderaz bazenekiten?

-Bai zea! Uain ez dakigu-ta, ordun gutxigo! Biño hala in bihar izaten zen, ez zuen, euskaraz, gue artian, gu beti euskaraz, zea, ta beti galezi itten zun. Beti galezi itten zun. Bai.

-Ta zuk esan dezun maistra hori, donostiarra zena, Juanita?

-Hori ez zen...

-Hori aurrekua

-Ez. Hori, hura nere aurretik.

-Aurretik.

-Geo, nere denbun, Flora. Hil zena, hua're. Nere, ni, Florakin ibilli nitzen. Juanitori lehenotik esan... Hemen bizitzen zen. Hor eskola eman ta gure aita-ta zenakin. Ni ez naiz ondo oroitzen hori, hura hemen bizittua, Juanita hori, bai.

-Eta gero Flora hori euskalduna zen?

-Ez. Flora hoi kastillana. Horrek ez zuen lajatzten euskeraz mintzatzen. Ta Cara al Sol-ta kantatu bihar izaten genun.

-Ta nun bizi zen hori?

-Hori hor, Irunen, Anakan. Anakan, bai. Handik etortzen zen eskola ematea horrea.

-Ta ze eoten ziñeten, neskak eta mutillak elkarrekin?

-Bai, bai. Danak zea, mixto, danak alkarrekin. Bai.

-Eta edade aldetik ere, edade askotakuak?

-Bai, klaro, hamabi urte bitarte, hemen baserriko jendia ya hamabi uztez gero ya danak gue lanea juten giñen, beuden aurea tal anea ta bai, bai, adin hortan, hamabi urte bitarteko adin hortan.

-Ta ze ikasi zenun eskolan?

-Ui, pues lau regla hoiek justu-justuan, besteik ez, hoi justu-justuan ibiltzeko, ba dibidir'e oso ondo ez, biño hoi justu-justun, sumar, multiplicar, restar eta dotrina.

-Dotriña hor eskolan ikasten zen?

-Hor ematen zuten dotrina, bai, Flora horrek komuniyua itteko ta komei, hamabi urtetan itten zen komuniyua. Bai.

2. Eskolako materiala

- **Erref:** HON-018/005
- **Iraupena:** 0:01:09. **Hasi:** 00:14:18. **Bukatu:** 00:15:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikasgaiak eta ikasmateriala

Laburpena:

<p>Eskolako mahaia nolakoak ziren azaltzen du. Klariona eta arbel-ziria erabiltzen zituzten.</p>

Transkripzioa

-Eta mahaiak-eta nolakuak zian?
-A, bueno, pues holako mahai batzuek, asientuk beudei pegatuak, holako batzuek, zea, hola bajatu ta ixeita, hola mahaiak, ta beste batzuk bankuak. Bankuak izaten zien. Bai.
-Ta bakoitzak bere mahaia ala biñaka?
-Biñaka. [...] biñaka izaten giñen [...] biñaka izaten giñen. Bai.
-Ta ordun bolígraforik ez zeon ta ze erabiltzen zenuten?
-A, pues bai, bolígrafo, bazien horrelako bolígrafo zea, bai, biño lapitza, ta zea, tablerua, klera o esaten... klera o horrekin egiten genun.
-Pizarriña?
-Ta pizarra, pizarra asko. Pizarriña asko. Eta geo lapitza, ta pizarriña. Pizarriña asko. Pizarraikin, denak pizarra eramaten genun eskolara.
-Bakoitzak beria?
-Bakoitzak beria. Bai.
-Eta kuadernorik-eta bazenuten?
-Bai, bueno, bai, zerbaitte bai, zea, kuaderno zea, zerbaitte bazen, biño oso gutxi, e! Oso gutxi. Gehiena pizarra ta tableru hortan eite genun. Altxa ta zea, klera horrekin fan ta han eite genun. Bai.

3. Igandetan jai eta mezara goizean goiz

- **Erref:** HON-018/007
- **Iraupena:** 0:01:44. **Hasi:** 00:16:38. **Bukatu:** 00:18:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Aparatuak, objektuak
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizkizunak eta otoitzak

Laburpena:

<p>Eskolara egunero joaten zen, etxean lanik ez bazegoen. Igandetan bakarrik izaten zuten libre; orduan mezara joaten ziren goizean goiz Iruna izebarekin. Harainoko bidea nola egiten zuten azaltzen du. Etxean bazuten erlojua ordua jakiteko.</p>

Transkripzioa

-Zuek, eskolara, zu ze juten ziñan, aste, astian egunero?
-Bueno, bai, ez baldin bazen igual behian aurrian ibilli behar o hemen lanian, pues egunero juten giñen eskolera, egunero juten giñenez, bai.
-Ta larunbatetan ere bai?
-Bai. Uste dut baietz. Ordun bai. Bai. Bai. Ordun bai. Bai. Bai. Igandetan ez, biño...
-Eta igandetan?
-Ez. Igandetan libre. Libre izaten giñen.
-Igandetan mezetara?
-Bai. Ta oso goiz. Hemen, esan zattut, nere izeba bat bagenun, [Sorosketako] bat, pues seitako mezea Irunea. Juaten giñen. Ta ez zeon uain bezelako biderik ta zea, argiya, farola, zea, kandela bat jarri farolan, hura pixtu, zapatak boltsa batian, zetik bide txarrak zien, hor Anakaiño, frentian, han zapatak kanbitu, sasi bazterrian gorde, farola itzali, han gorde, ta seittun mezea goizian, faten giñen. Biaje asko. Biaje asko, bai.
-Orduan oso goiz jeikitzen...
-A, bai, bai, seitun. Harek, hua ez zen deskuituko. [...] seitako mezea

fateko.

-Eta erlojurik bazenuten, zuek, etxian, ordua jakiteko?

-Bai. Bai, uain'e badago hor, uaindikan'e, eakutsiko zattut geo, hor, relojo haundi bat, dena tan-tan! Nola jotzen zuten? Uaindik hor, ez da martxan, miño kotserbatzen dut, hor. eakutsiko zattut geo, bai, relojua.

-Ta horrekin?

-Bai. Horrek jotzen zun bi bider. Kan, kan, tan, orduak jotzen zittun. Hori salan.

-Ta izeba, orduan, egongo zen...

-A bai, bai, izeba [...],ez zen deskuittuko, ta guri eju in ta "benga, maitu-ta, beandu da-ta..." Aide! Bai.

4. Txerriei ematen zieten jana

- **Erref:** HON-018/010
- **Iraupena:** 0:01:11. **Hasi:** 00:22:54. **Bukatu:** 00:24:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak

Laburpena:

<p>Esnea saltzera joatean, batzuek txerri-jana hartzen zuten trukean, baina beraiek ez. Beraiek txerriei zer ematen zieten jaten azaltzen du. Anbulu-porruari buruz hitz egiten du.</p>

Transkripzioa

-Txerri-jana hartzen zenuten?

-Ez, ez, ez. Ez genun... batzuek hori're itten zuten biño gu ez giñen alletu hortara. Ez genun zerriyik asko. Garai batian, ni oso ttikiya nintzenin bai. Zerrikumiak-eta itten genittun. Eitten genittun. Biño bestela, beste baserrikuk artua ta anbulu-porrua, ez dakit badakizun zer den; mendiyen atetzen da holako berde bat. Ni asko billua nago, gue izebantzako, osea, zakukin fan ta bete, ta harek kaldera batian eosi, sua izaten genun bajua holakua, leatza badakizu, zintzillik jartzeko baldia, sukaldian, han zintzilik jarri ta eosi han, dena, ta zerriyantzako itten genun jatekua. Bai. Bai.

-Anbulu...

-Anbulu-porrua. Hori uan ere urtero atetzen da. Uan ya ai da gordetzen. Holako tontor bat itten du, biño atetzen denian zerian, primaberan, guri-guriya izaten da, azpiya hola txuri, porru bat bezala. [...], anbulu-porrua, tak! Hautsi, tira ta hautsi ta holako gauzak asko ekarriya nago ni mutil kozkorretan.

-Ta anbulu-porruak nun eoten zian?

-Hemen, mendiyen atetzen da hori. Mendiyen atetzen da hori. Bai. Uan'e atetzen da, akortzen naiz, bai, zenbat billua nintzen ni, bai.

5. Gurdi motak eta haien erabilerak

- **Erref:** HON-018/011
- **Iraupena:** 0:02:33. **Hasi:** 00:24:05. **Bukatu:** 00:26:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Baserriko tresnak
- Baserría » Baserriko lanak » Mendiaren aprobetxamendua

Laburpena:

<p>Etxe inguruko larrean behien azpietarako belarra eta garoa biltzen zuten; gurdia eramaten zuten hartarako. Gurdi motei buruz eta haien zatiei buruz hitz egiten du.</p>

Transkripzioa

-Ta menditik beste zerbait ekartzen zenuten? Iratzia ekarriko zenuten...

-Bai, bueno, mendi-mendira fan gabe, gu hemen, larriak bazien, hemen golfeko eremua, eremua esaten dizut finka haundiya zen ta hemen bertan larriak bazien ta hortik biltzen genun garua ta azpitakua ta belarra-ta, bai.

-Ze juten ziñeten gurdiyak?

-A bai, klaro, ta gurdiya ta uztarrittu behiak o iriyak ta klaro, ez zagon besterik! Besteik ez zeon, ta gaiñea, gurdiya, gomazkuak ez, beste llantazko burnizko zea hoik. Bai.

-Gurdiyak zenbat klase zeuden? Ze...

-Bueno, bat izaten zen hola radiyukin bezela, karrua deitzen zion, zea, radiyukin bezela, karrua. Gurdiya, berriz, izaten zen hola egurrezko llanta, burni batekin, gurdiya. Harei gurdiya deitzen zion. Karrua, berriz, hondarra-ta ibiltzeko, hola, radio batzuk, radio batzukin. Bai.

-Eta gurdiyan zatiyak? Partiak? Egitura...

-Eurra, eurrakin.

-Kurtetxia?

-Kurtetxia! Kurtetxia, bakizu zuk, kurtetxia. Gue aita zenak berak itten zun.

-A bai?

-Bai, bai. Berak itten zun, erdi arotzian nola aitzen zen, hemen bagenun, zea, txabola bat, han bazittun erramientak eta berak itten zun kurtetxia, berak itten zunez, bai.

-Ta ze egurrakin iten zun?

-Haritzakin, general. Bai. Bai.

-Ta ze gehio izaten du gurdiyak?

-Bueno, badu ruedak, behintzat, ardatza, bi erruedak ta ardatza ta geo dena, txiñela ta hoi dena, dena egurra, dena egurrakin. Bai.

-Ta pertika?

-Pertika haritz bat, hola, basuan eskojitzen zen, xuxen bat, harekin itten zen pertika. Bai.

-Ta erruedak, gurpillen gaiñian...

-Bai. Falka. Falka. Egurrezko falka bat.

-Falka...

-Falka bat jo ruedan gaiñian in gabe kargatzian, ruedak jo gabe... Bai.

-Eta oholak jartzeko, oholak ez erortzeko?

-Bai. Baita ere, zeak, bai egurrezkuak jeneralian, egurrezko...

-Nola, taketak ala?

-Taketak! Taketak! Bai. Taketak. Bai. Bai. Bai.

-Ta belarreketarako erabiltzen zen gurdiyai astua edo esaten zenioten?

Gurdiyan gaiñian jartzen zena belarra gurpilletara ez...

-Bueno, falkak, falkak, ziren...

-A, falkak ziren...

-Hoik falkak ziren, klaro, falka itten zen bi trabesaiñokin, gero hola buelta pixka batekin, egurrakin, ruedak libratzeko.

6. Asto-gurdiaren sistema

- **Erref:** HON-018/013
- **Iraupena:** 0:01:45. **Hasi:** 00:28:01. **Bukatu:** 00:29:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko tresnak

Laburpena:

<p>Asto-gurdiarekin moldatzen ziren beraiek etxean. Astoari bi aldeetan jartzen zitzaizkion saskiak eta nola lotzen zizkioten azaltzen du. Sokak aziendaren larruarekin egiten ziren; aitak egiten zituen soka haiek.</p>

Transkripzioa

-Orduan astuakin arreglatzen ziñeten?
-Bai, gu astuakin arreglatzen giñen.
-Ta astuak eukitzen ditun saki, jartzen zaion hori nola...
-Bueno, hori bazan hemen Anakan xestuegillia deitzen zen, harrek eitten zittuen, hola, xestu zea batzuk, harek eitten zun xestua, harrei enkargatzen genion xestua. Bai.
-Zumitzezkua?
-Zumitzakin, bai. Zumitzakin, dena bakizu, uain xestuak dien bezela itten zuen, astuan tipuan, bai.
-Zer zen, biyak bat?
-Bai. Bi aldetea. Bi aldetan marmitak sartzeko, hor, ta bi aldetan. Bi aldetan.
-Ta hori lotzeko ze erabiltzen zen?
-Bai, pasta, pasta, astuari jartzen genion pasta bat, ta geo hori gañian, zea, pasta haren gañian hori ta zintoz pasa hemen azpitik, hori, pasta hori maitu gabe, astuari... Bai.
-Eta soka hori zer zan? Narruzkua ala...
-Ez, bueno, bai, larruzkua're bai, larruzkua're garai batian iriyak'e, uan sokakin uztarten ttuzte; orduan, heria deitzen zen. Larrua, aziendan larruakin eitten zen: heria. Juntak in, aitta, neria aitzen zen hoiiek itten, ta kurteria ta hoik denak larruakin, aziendan larruakin itten zien.
-Ta zure aitak eiten zun hori, e?
-Hoy, hediak eta, etxian, zen moztu ta eitten zun. Bai. Bai.
-A... Ze, lehenengo lehortzen...
-Bai, lehemixiko lehortu, ondo zabaldu ta lehortuta jarri ta geo regla batekin moztu, hola, [...], ta geo alkarri [iatsi], junta in, hor.
-Eta illiak kendu?
-Bai, pixkat illiak kendu, pixkat, klaro, bai, bai. Illiak kendu, bai. Bai.

7. Beheko sua eta hartarako egurra

- **Erref:** HON-018/015
- **Iraupena:** 0:03:02. **Hasi:** 00:31:49. **Bukatu:** 00:34:51
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Mendiaren aprobetxamendua
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxearen egitura

Laburpena:

Beheko sua nolakoa izaten den azaltzen du: hauspoa, sutarako egurrak..
Egurra inguruko oihanetatik ekartzen zuten.

8. Sukaldeko tresneria

- **Erref:** HON-018/016
- **Iraupena:** 0:02:17. **Hasi:** 00:34:51. **Bukatu:** 00:37:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxearen egitura

Laburpena:

Taloak egiteko pala bat erabiltzen zuten. Platerak portzelanazkoak izaten ziren; pitxerrak aluminiozkoak. Ama arduratzen zen sukaldeko lanez.

9. Lehen babarrunak eta gaztainak ugari

- **Erref:** HON-018/017
- **Iraupena:** 0:02:40. **Hasi:** 00:37:08. **Bukatu:** 00:39:48
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

Babarrunak jaten zituzten lehen ia egunero. Postrea oso gutxitan jaten zuten: urtean bitan izaten zuten arroz-esnea. Oilaskoak hazten zituzten, baina saldu egiten zituzten diru harekin arraina eta errenta ordaintzeko. Gaztaina asko jaten zuten.

10. Perretxiko bila joateko ohitura

- **Erref:** HON-018/018
- **Iraupena:** 0:01:05. **Hasi:** 00:39:48. **Bukatu:** 00:40:53
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Mendia eta hondartza » Perretxiko bila

Laburpena:

<p>Perretxiko bila joateko ohitura bazuen umetan. Onddo beltzak eta zuriak, gibelurdinak, ziza horiak... ekartzen zituzten. Itxura onena zeukaten perretxikoak saldu egiten zituzten.</p>

Transkripzioa

-Eta perretxikotara juten ziñen zu?

-Bai, bai, bai. Hemen atetzen zien perretxikuak hemen, ohian, uain golfa den oihan hotan. Bua, gue ama, ni amakin, ni mutil koxkorra, amakin, xestua beteta ekartzen genun. Bai, bai.

-Ta ze ekartzen zenuten, onddoa?

-Ondduak, ondduak, bai.

-Onddo beltzak?

-Onddua beltza, hemen, [...]. Ta geo, gaztaiñetan, onddo txuria. Baiño

hemen, haritza hotan, onddu beltza. Bai.

-Eta beste perretxikorik hartzen zenuten?

-Bai. Gibelurdiña, bakizu zer den? Ta xixa, hori batzuk izaten dia, hoik'e bai. Uain'e ni faten banaiz hoiek hartzen dittut /hartzeittut/, nik, uain, juan ezker. Bakarrik hanka dut gaizki, ta bestela, badut'e! gaur afiziyua'e!. Bai.

-Ta zer, hori gero saltzeko izaten zen ala etxerako?

-Bueno, ba itxerako ere bai, itxian'e jaten genuen, ta saltzeko ere bai, biño, hola, pixkat itxura txarrekuak baldin bazian, haiek itxian jan, ta polittak baldin bazien, hola, haik saldu, dirua bihar zen ta!

-Tortillan jateko ala bestela, bakarrik?

-Baita, ez tortillan asko; rebueltuan'e bai, rebueltuan asko, bai.

11. Belarren onurak

- **Erref:** HON-018/019
- **Iraupena:** 0:02:44. **Hasi:** 00:40:53. **Bukatu:** 00:43:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Erremedioak

Laburpena:

Kamamila bila ibili izandakoa da Bixente, baina ez zuten saltzen, etxerako izaten zen. Berbena-belarrak beti izaten zituzten, zauriak sendatzeko onak baitziren. Pasmobelarraren erabilerak aipatzen ditu.

12. Urik ez etxean

- **Erref:** HON-018/022
- **Iraupena:** 0:03:01. **Hasi:** 00:46:03. **Bukatu:** 00:49:04
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Argindarra eta ura

Laburpena:

Etxean lehen ez zuten urik. Edateko ura inguruko iturri batetik ekartzen zuten; gerora konturatu ziren ez zela edangarria. Arropa garbitzeko errekarra joaten ziren. Garbigailua asmakizun handia izan da.

13. Angula bila aitarekin

- **Erref:** HON-018/026
- **Iraupena:** 0:01:09. **Hasi:** 00:52:12. **Bukatu:** 00:53:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Itsasoa » Arrantza-kanpainak » Angulak

Laburpena:

Aitarekin joan ohi zen umetan angula bila; nola harrapatzen zituzten azaltzen du. Hartzen zutena etxerako izaten zen.

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com